

Geoorde fuut: welkome kolonisator van nieuw

De talrijkste fuut op aarde, maar niet bij ons. Broedende geoorde futen vinden we in belangrijke wetlands, zoals het Bargerveen. De soort weet ook snel nieuwe, natte natuurgebieden te koloniseren. Maar hij verlaat die net zo goed weer, bijvoorbeeld als zijn broedgebied opdroogt.

De geoorde fuut is bij ons een betrekkelijke zeldzaamheid, die pas in 1918 voor het eerst in Nederland broedend werd vastgesteld. Het is daarom misschien een verrassing; de geoorde fuut is verreweg de talrijkste futensoort ter wereld. De wereldpopulatie wordt geschat op minstens vijf miljoen exemplaren. De belangrijkste aantallen broeden in Noord-Amerika en Eurazië. De soort is in Noord-Amerika echter vele malen algemener dan in de Oude Wereld. Hier ruien op slechts een paar hyperzoute meren (waaronder Mono Lake, Californië) maar liefst vier miljoen geoorde futen! Ze foerageren hier op een uiterst massaal voorkomende garnaal, de *brine shrimp*. Die is zo talrijk dat de vogels maar vijf tot tien procent van de dag hoeven te foerageren; normaal ligt dat veel hoger, tot wel zeventig procent.

Dik met kokmeeuwen

Vergeleken met andere futensoorten zijn geoorde futen erg sociaal. Ze broeden meestal in kolonies, vaak vlak bij kolonies kokmeeuwen. Op deze manier profiteren de geoorde futen van de waakzaamheid en de agressie van de meeuwen naar predatoren toe. Misschien profiteren de geoorde

futen ook van de voedselrijkdom in het water, een gevolg van de uitwerpselen van de meeuwen. Ook in Nederland broeden geoorde futen vaak bij kokmeeuwkolonies en er zijn vele voorbeelden van het verdwijnen van geoorde futen zodra de kokmeeuwen verdwenen. Aan meerkoeten echter hebben geoorde futen een broertje dood. Ook de aanwezigheid van futen verdragen ze slecht. Wellicht kunnen ze slecht op tegen de territoriale agressie van deze soorten.

Specialist in kleine prooien

Het voedsel van de geoorde fuut verschilt sterk van dat van de fuut, een viseter bij uitstek. Het dieet van de geoorde lijkt meer op dat van de dodaars, hoewel die meer vis en slakjes eet. De geoorde fuut is een specialist in het vangen van kleine prooien. Je ziet er daarom zelden een met voedsel boven water komen; meestal wordt de vangst onder water opgegeten. Het voedsel bestaat vooral uit larven en imago's van allerlei waterinsecten, zoals kokerjuffers, muggen, kevers, libellen en waterjuffers, maar bijvoorbeeld ook (zoetwater)garnalen. Dit prooiotype is juist in recent ontstane, ondiepe wateren massaal aanwezig. Waterwantsen bijvoorbeeld komen hier zeer talrijk voor. Als er steeds meer grotere vissen komen, vooral karperachtigen (voedselconcurrenten), haken geoorde futen af.

Ook ondiepe, heldere, eutrofe meren met een goede waterkwaliteit en een grote hoeveelheid ondergedoken waterplanten (kranswieren en fonteinkruiden), wat een diverse gemeenschap van ongewervelde prooidieren oplevert, zijn geschikt voor geoorde futen. Dit type water kan ontstaan

uwe wetlands

na het nemen van maatregelen tegen overmatige eutrofiëring, zoals in de randmeren. Geoorde futen gebruiken deze meren voor en na het broeden, onder meer voor de paarvorming. Als broedplaats zijn deze meren niet geschikt; hiervoor kiest de soort wateren van kleiner oppervlak en een naar verhouding grote randlengte van moerasvegetaties.

Zeer gevoelig voor droog voorjaar

De aanwezigheid van broedende geoorde futen mag van oudsher op veel aandacht rekenen van vogelaars. Het is immers een aansprekende en mooie vogelsoort met een beperkte verspreiding. We weten daarom van heel veel plaatsen hoe de stand zich ontwikkelt. Na het eerste broedgeval in 1918 is het de geoorde fuut in Nederland, na een lange periode van zeldzaamheid, voor de wind gegaan. De gloriejaren waren zo rond 2003 toen er maximaal 560 paar in Nederland broedden, vooral in de heide- en hoogveengebieden van Drenthe en Brabant. Hier liggen de klassieke, jaarlijks bezette broedgebieden, zoals het Bargerveen (Drenthe). In 2009 broedden daar maar liefst 171 paren. Slechte jaren zijn vooral die met extreem droge voorjaren; het broedsucces wisselt daarom sterk. Zo werden op het landgoed Groote Meer (Brabant) in 1988 minstens 200 jongen vliegvlug; in sommige andere jaren niet één.

Dol op pioniersituaties

Buiten de hoge zandgronden is hun voorkomen minder stabiel en duiken geoorde futen

vooral op in nieuwe, natte natuurgebieden, zoals in de Groene Jonker bij Zevenhoven (ZH) waar in 2009 ineens 22 paren broedden. Ook de nieuwe moerasgebieden onder Groningen blijken aantrekkelijk te zijn voor geoorde futen. Het fenomeen van het razendsnel bezetten van voedselrijke, geschikte broedplaatsen is kenmerkend voor de geoorde fuut, overal in zijn verspreidingsgebied. Het past in de strategie van veel soorten moeras- en watervogels die er op gericht is om pioniersituaties te vinden. Zelfs toen ze nog veel zeldzamer waren, konden geoorde futen van het ene op het andere jaar massaal opduiken. Toen de Duitse bezetters in 1945 polders uit vergelding onder water zetten, zoals bij Haarlem en bij Eemnes, wisten vele tientallen paren geoorde futen deze prompt te vinden.

Betekenis van instroom onduidelijk

Deze strategie is ook geschikt in steppengebieden, waar de geoorde fuut een kenmerkende vogelsoort is. Steppemeren kunnen snel ontstaan en net zo snel weer opdrogen. Er is een theorie dat het verschijnen van geoorde futen in West-Europa in de vorige eeuw vooral door uitdroging en drooglegging van steppemeren in het oosten (Rusland, Oekraïne, Armenië) zou zijn veroorzaakt. Periodiek, massaal optreden in West-Europa viel inderdaad vaak samen met droge jaren op de steppen. Geoorde futen kunnen dus gemakkelijk van broedplaats wisselen en zijn constant op zoek naar voedselrijke, veelbelovende broedgebieden en verlaten die ook als de omstandigheden verslechteren (verdroging).

Of de Nederlandse populatie geoorde futen nu nog steeds afhankelijk is van instroom uit het buitenland is niet bekend, maar het zou zo maar kunnen. Wellicht zijn er parallellen met andere vogelsoorten van dezelfde moerasgebieden, die zeer waarschijnlijk wel van buiten Nederland komen, zoals kleinst waterhoen, witwangstern, steltkluut en porseleinhoen. De kennis over broedsucces en dispersie van geoorde futen schiet nu te kort. Hier ligt nog een terrein braak voor onderzoek. ●

